



УКРАЇНА І СВІТ

УДК 349.6:341.171

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2149>

В. Уberman,

кандидат технічних наук,
провідний науковий співробітник лабораторії формування та регулювання якості вод
Науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут
екологічних проблем»

Л. Васьковець,

кандидат біологічних наук,
професор кафедри безпеки праці і навколишнього середовища
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

НАБЛИЖЕННЯ ПОНЯТЬ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО ЛІМІТУВАННЯ СКИДАННЯ РЕЧОВИН ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ТА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Правове регулювання скидання речовин, що містяться у складі зворотної води, належить до найбільш дієвих правових заходів охорони навколишнього природного середовища і великою мірою визначає безпеку водного середовища та придатність поверхневої води для використання. Документи державної екологічної політики України [1, с. 1] серед головних проблем визначають забруднення вод, перше місце у якому посідають скиди з промислових об'єктів. Водночас в Україні здійснюється Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС, одним із напрямів (секторів) якої є «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище» [2; 3]. У базових актах: Законі України (ЗУ) «Про охорону навколишнього природного середовища» (ЗУПОНПС), Водному кодексі України (ВКУ), а також в актах екологічного законодавства ЄС, більшість правових важелів охорони поверхневих вод та забезпечення їх якості зосереджено у під-інституті регулювання скидання забруднювальних речовин (РСЗР) комплексного еколо-пра-

вового інституту якості вод та регулювання (ЕПІЯВР) [4]. Адаптація до законодавства ЄС вимагає створення в українському водному законодавстві під-інституту РСЗВ, подібного європейському відповіднику, що дозволить зблизити водоохоронні політики, ставити тотожні цілі щодо якості вод та однаковим чином оцінювати їх досягнення. Законодавче ядро РСЗР утворюється вимогами до обмеження скидання (емісії) у воду хімічних речовин (ХР), які надходять, зокрема, із точкових джерел, тобто *лімітаційним регулюванням*. Перші кроки наближення мають спрямовуватися на рецепцію поняттєвого апарату європейського РСЗР. У цій статті досліджується проблема імплементації поняттєво-категоріального апарату РСЗР екологічного законодавства ЄС у водне законодавство України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади створення термінології екологічного законодавства та її уніфікації досліджувалися А.П. Гетьманом [5, с. 148–166]. Розвиток термінології у зв'язку з трансформацією законодавства на шляху України до членства в ЄС розглядався багатьма



авторами. Принципово важливою для тематики цієї статті є позиція Ю.С. Шемшученка, «що вихідним пунктом гармонізації законодавства України з європейським правом є уніфікація термінології» [6, с. 36–37]. Широке дослідження європейського права у водній політиці ЄС виконано представницею харківської наукової школи екологічного права М.К. Черкашиною (див., наприклад [7]). Нею ж уперше розглянуто поняття водної екосистеми як об'єкта правовідносин [8]. Саме на цьому понятті засновано європейський екосистемний підхід до управління водними ресурсами за Водною рамковою директивою ЄС (ВРД) [9], а на думку Є.П. Суєтнова [10], цим поняттям утворюється основа сталого розвитку, а також стратегія комплексного управління земельними, водними та живими ресурсами. Попри недостатній обсяг і глибину порівняльних досліджень європейських та українських правових засад, законодавчих механізмів використання та охорони вод, Україною в період 2014–2019 рр. було здійснено перший етап впровадження [11] європейського еколого-правового інституту інтегрованого басейнового управління водними ресурсами.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. В Україні на шляху імплементації європейського законодавства у сфері охорони довкілля виникають термінологічні проблеми, про деякі з них зазначено в аналітичному документі [12]. За цим джерелом у контексті цієї статті нині найбільш актуальними є питання офіційного статусу та якості юридичних перекладів актів європейського законодавства, забезпечення точності та адекватності термінів. До невирішених завдань належить дослідження інституційної структури водного законодавства ЄС, її окремих складових частин, серед яких найважливішою та найефективнішою слід вважати комплексний еколого-правовий інститут якості вод та її регулювання

(ЕПІЯВР), до складу якого входить під-інститут регулювання скидання забруднювальних речовин (РСЗР).

У напрямі вирішення зазначених завдань найбільш важливим є перший крок, який за логікою апроксимації треба здійснити для імплементації вимог ВРД у водне законодавство України: виявлення співвідношення поняттєво-категоріальних апаратів обох водних законодавств, визначення можливостей та шляхів наближення українських еколого-правових понять до європейських, необхідності рецепції останніх. Також вимагають розгляду особливості під-інституту РСЗР як окремого об'єкта еколого-правового дослідження [4]. Аналіз наукових публікацій свідчить, що без першочергових порівняльних досліджень термінологічної бази неможливо здійснити юридично коректну трансформацію українського водного законодавства в європейському напрямі.

Мета роботи. Мета статті полягає у розробленні пропозицій щодо першочергових заходів для наближення поняттєвої бази українського під-інституту РСЗР до європейських вимог та у визначенні термінологічно некоректних перекладів. Об'єктами дослідження є під-інститут РСЗР у поверхневій воді із точкових джерел зворотної води українського водного законодавства та його відповідник у законодавстві ЄС. Норми відповідних під-інститутів містяться у великій кількості європейських і українських джерел законодавства, вирізняються складністю та мають різнопредметний характер. Тому до попереднього завдання належить виявлення законодавчих джерел загальних та спеціальних вимог (норм) стосовно РСЗР [13]. Подальшими завданнями дослідження є: визначення у загальних джерелах базових елементів європейського та українського поняттєвих апаратів РСЗР; порівняльний аналіз відповідних поняттєвих апаратів, а у разі виявлення істотних розбіжностей – надання пропозицій щодо їх усунення.



Виклад основного матеріалу дослідження. Для виявлення джерел загальних та спеціальних вимог (норм) здійснюється поділ усієї множини релевантних РСЗР нормативно-правових актів водної та суміжних галузей. Поділ виконується не тільки за субординаційним правовим зв'язком («загальний → спеціальний»), а й за характером дії норм: паралельних, незалежних або таких, що перетинаються. Також береться до уваги форма спеціалізації правового регулювання: конкретизація, диференціація або інтеграція. Головним критерієм поділу загальних та спеціальних норм щодо лімітування скидання речовин вважається *належність правових вимог до складу та властивостей води (яка забирається, зворотної чи поверхневої) переважно лише одному конкретному виду використання цієї води, зазначеному у назві, меті (цілі або призначенню) джерела норм.*

Внаслідок зазначеного поділу джерелами загальних вимог екологічного законодавства ЄС (переважно вертикального) щодо засобів правового РСЗР слід вважати такі директиви: ВРД; Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю) (ДПВ); Directive 2008/105/EC on environmental quality standards in the field of water policy (ДСЯД); Директива 2006/11/ЄС про забруднення, спричинене деякими небезпечними речовинами, що скидаються до водного середовища (ДНРВ); Directive 2013/39/EU “amending Directives 2000/60/EC and 2008/105/EC as regards priority substances in the field of water policy”. Додатковим корисним джерелом деяких понять щодо РСЗР є Regulation (EC) No 166/2006 concerning the establishment of a European Pollutant Release and Transfer Register.

За наведеним критерієм до джерел спеціальних вимог стосовно РСЗР у законодавстві ЄС (пере-

важно щодо охорони вод) нині належать: Директива Ради 91/271/ЄЕС «Про очистку міських стічних вод»; Директива Ради щодо захисту вод від забруднення, спричиненого нітратами із сільськогосподарських джерел (91/676/ЄЕС); Директива Ради 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною; Directive 2006/7/EC concerning the management of bathing water quality; Directive 2009/147/EC on the conservation of wild birds.

В українському законодавстві (у широкому значенні) до джерел загальних вимог щодо РСЗР належать ЗУПОНС, ВКУ та підзаконні акти: «Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами» (затв. постановою Кабінету Міністрів України (ПКМУ) від 25 березня 1999 р. № 465); «Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується» (затв. ПКМУ від 11 вересня 1996 р. № 1100 (в редакції ПКМУ № 1091 (1091-2017-п) від 13.12.2017); «Правила охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення» (затв. ПКМУ від 29 лютого 1996 р. № 269 (у редакції ПКМУ від 29 березня 2002 р. № 431); «Порядок ведення державного обліку водокористування» (затв. наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (МЕПРУ) 16.03.2015 № 78; зареєст. у Міністерстві юстиції України (МЮУ) 03 квітня 2015 р. за № 382/26827); «Методика віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод» (затв. наказом МЕПРУ 14 січня



2019 року № 5; зареєст. у МЮУ 05 лютого 2019 р. за № 127/33098); «Інструкція про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами» (затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 15 грудня 1994 р. № 116).

Джерелами спеціальних вимог законодавства України щодо РСЗР слід вважати такі: ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»; ЗУ «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення»; ЗУ «Про тваринний світ»; ЗУ «Про аквакультуру»; ЗУ «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів»; ЗУ «Про рослинний світ»; ЗУ «Про природно-заповідний фонд України» та велику кількість відповідних підзаконних актів.

Поняттєвий апарат РСЗР утворюються як нормами-дефініціями, так і поняттями, наведеними та використаними у статтях (пунктах) нормативно-правового акта поза окремими визначеннями. Через великий обсяг релевантного поняттєвого апарату у цій статті розглядаються лише **джерела загальних вимог директив ЄС та законів України.**

Базові елементи європейського поняттєвого апарату РСЗР виявляються з таких міркувань. За ст. 10 ВРД заходи РСЗР належать до так званого «комбінованого підходу», за яким головним засобом регулювання виділень на міждержавному рівні ЄС є вимога обмеження емісії речовин до граничних значень виділення (ГЗВ), визначених найкращими доступними технічними методами (НДМ), які позначаються ГЗВ_{ндм}. Якщо задля досягнення визначеної цілі якості або стандарту якості довкілля таке обмеження виявиться недостатнім, то вимагаються більш жорсткі методи регулювання, зокрема, визначені у ДСЯД. За ст. 4 ДСЯД у разі скидання ХР за спеціальним переліком,

зокрема, пріоритетних речовин (ПР), надається можливість використовувати властивості прилеглої до скиду частини масиву води (так званої зони змішування (ЗЗ)) для розбавлення концентрації речовини у викиді до рівня стандарту якості довкілля (СЯД) на межі поширення ЗЗ. Граничне значення викиду (ГДВ) є найбільшим викидом, який після розбавлення у ЗЗ забезпечує дотримання СЯД. (Нині кількість ПР у переліку для регулювання дорівнює 45, до яких додаються ще 8 речовин, що не належать до ПР і визначені іншими джерелами.) Отже, ЗЗ слід визнати важливим еколого-правовим засобом та інструментом під-інституту РСЗР стосовно ПР. Скидання особливих (специфічних) забруднювачів (СР) у разі неефективності НДМ регулюється за вимогами національних законодавств держав-членів ЄС.

Широка специфіка екологічного та пов'язаних з ним законодавств не дозволяє здійснити досить повне дефінування багатьох необхідних понять, які походять з наукових та інженерних галузей. Додаткові ускладнення виникають через відсутність сталих офіційних перекладів джерел європейського права.

Слід зазначити, що із загальної кількості 41 визначення, наведених у ст. 2 ВРД, безпосередньо до РСЗР можна віднести 13 визначень. Вони наводяться нижче і стосуються таких понять: стану поверхневої води; речовин та їх властивостей, впливу на екосистеми та на водокористування, зокрема, на забруднення; показників та критерію якості води; вимог до впливу на джерела скидання та правових інструментів впливу. На жаль, одне з найбільш важливих понять, яке використовується у ст. 10(2) ВРД: «Держави-члени забезпечують встановлення і/або здійснення: (а) **засобів контролю виділень, що базуються на найкращих доступних методах, ...**» (виділено нами – В.У. і Л.В.), не тільки залишається



без визначення всередині ВРД, але й має помилковий український переклад у [9]. Помилку можна побачити з більш точного перекладу [14]: «Держави-члени повинні забезпечити створення та/або впровадження: (а) **методів регулювання емісії, які базуються на найкращих доступних технічних рішеннях, ...**» (виділено нами – В.У. і Л.В.).

У ст. 3 загального екологічного джерела ДПВ релевантними РСЗВ слід вважати терміни та означення, які повністю чи частково не визначаються у ВРД або не є досить близькими до них (з урахуванням перекладу): «речовина», «об'єкт», «викид», «дозвіл», «рівні викидів, пов'язані з найкращими доступними техніками», «оператор». Крім того, ДПВ містить значну кількість оцінювальних понять, зокрема: «значні негативні наслідки для довкілля» (ст. 8); «належні запобіжні заходи проти забруднення», «значне забруднення» (ст. 11); «значні кількості», «належні вимоги до моніторингу викидів» тощо.

У згаданій ст. 4 ДСЯД міститься ознака (а не визначення!) одного з найважливіших засобів РСЗР «зони змішування» та встановлено вимоги до ЗЗ.

Визначення у ст. 2 ДНРВ, крім важливого поняття «скиди», містить поняття «забруднення», відмінне від наведеного у ВРД. У тому же джерелі у ст. 4 використано поняття «норми вмісту забруднюючих речовин у скидах», а у ст. 6 – поняття «обсяги забруднення», «стандарти екологічної якості», які хоча і є суб'єктно близькими до ВРД, але залишилися не визначеними.

До джерел спеціальних вимог європейського (вертикального) та українського водних законодавств належать нормативно-правові акти, що містять: 1) поняття, які здебільшого мають галузеве економічне, наукове та інженерне походження, пов'язані зі специфікою складу, властивостей та скидання певних

видів зворотної води, вимогами до неї, зокрема, щодо вмісту конкретних ХР; 2) поняття, які стосуються **користувацьких властивостей води для різних потреб**, а відповідні масиви вод підпадають під певні заборони щодо скидання ХР та/чи охороняються за законом.

Методика порівняльного поняттєвого дослідження, яка пропонується і використовується у цій статті, ґрунтується на **системному аналізі поширення забруднювального (негативного) впливу** за структурою ланцюга суб'єктної дії на склад та властивості поверхневої води у масиві, прилеглому до джерела скидання зворотної води, тобто ЗЗ (беручи до уваги, що скидання ЗР є видом водокористування). У дослідженні виділяються **ситуаційні структурні елементи (сегменти впливу), які відповідають окремим ланкам у ланцюзі забруднювального впливу**, а саме:

0 – вид діяльності (один з видів водокористування), яким чиниться забруднювальний вплив зворотної води;

1 – матеріальні джерела – донори забруднювального впливу (установки та їх скиди, зі зворотною водою яких емітуються речовини);

2 – матеріальні агенти – фактори, якими чиниться забруднювальний вплив (зворотна вода, яка містить речовини, що скидаються; речовини, що скидаються, зокрема, хімічні речовини з визначенням їх екологічного статусу);

3 – матеріальні (середовищні) об'єкти впливу певного матеріального джерела:

3-а – поверхнева вода **поза зоною** допустимого забруднювального впливу певного скиду;

3-б – поверхнева вода на ділянці, безпосередньо прилеглій до певного скиду, **всередині зони** забруднювального впливу;

4 – правові вимоги та інструменти, якими здійснюється регулювальний вплив на матеріальні джерела (донорів) та на агентів (фактори):



4-а – інформаційні (кількісні та якісні) характеристики правових вимог та інструментів, які *не залежать* від стану матеріального (середовищного) об'єкта впливу;

4-б – інформаційні (кількісні та якісні) характеристики правових вимог та інструментів, які *залежать* від стану матеріального (середовищного) об'єкта впливу;

5 – інформаційні (кількісні та якісні) характеристики, за якими обмежується вплив матеріальних джерел (донорів), з можливою прив'язкою до часу та місця визначення такого впливу (контрольного пункту впливу скиду);

6 – екологічні реципієнти забруднювального впливу та інформаційні (кількісні та якісні) показники такого впливу з їх прив'язкою до часу та до місця, де характеризується вплив (контрольного пункту для відбирання води, межі захищеної зони тощо);

7 – інформаційні характеристики, за якими визначається хімічний та екологічний стан води, з прив'язкою до часу та місця, де характеризується такий вплив (контрольного пункту стану води).

Поняття із загальних законів водного законодавства України, якими характеризуються ситуаційні структурні елементи РСЗР, наводяться у табл. 1, а поняття із загальних джерел законодавства ЄС – у табл. 2.

Порівняльний аналіз понять, наведених у табл. 1 та табл. 2, із залученням їх законодавчого змісту дозволяє запропонувати такі перші заходи для наближення поняттєвої бази українського РСЗР до європейських вимог і виправлення термінологічно некоректних перекладів.

За сегментом **1**. Усунути релятивний характер поняття «забруднення» у ВКУ, який виникає через визначення: «забруднююча речовина – речовина, яка *привноситься* у водний об'єкт у результаті господарської діяльності людини».

За сегментом **2**. Розширити законодавче визначення (категорію) «забруднююча речовина» у ВКУ до вимог ВРД шляхом *врахування особливостей поширення та поведінки речовин у навколишньому водному середовищі*, їх екологічних властивостей і небезпеки, черговості боротьби з ними як на рівні ЄС, так і в окремих державах-членах ЄС. Для цього треба включити у ВКУ такі європейські поняття: «небезпечні речовини», «речовини, боротьба із забрудненням якими потребує першочергових заходів» (у більш точному перекладі «пріоритетні речовини»), «особливі речовини» (більш доречним є переклад «специфічні речовини»). Врахувати у тексті ВКУ, що вимоги до скидання ПР регламентуються на рівні ЄС, а до СР визначається окремими державами-членами ЄС на басейновому або локальному рівнях.

За сегментом **3**. Привести зміст базового поняття ВКУ «масив поверхневих вод», визначеного як «поверхневий водний об'єкт або його частина», у відповідність до європейського: поняття «масив поверхневої води» означає *окрему і значну складову* частину поверхневої води, таку як озеро, водосховище, потік, ріка або канал, частина потоку, ріки або каналу, перехідна вода або ділянка прибережної води» (виділено нами – *В.У. і Л.В.*).

За сегментом **4**. Включити у ВКУ принципово важливі для ланцюга регулювання поняття: «стандарт якості доквілля», «комбінований підхід», «дозвіл», «засоби контролю за викидами», «розрідження», «зони змішування для пріоритетних речовин». При цьому слід використовувати юридичні *переклади, які застосовуються в українській інженерно-екологічній термінології*, наприклад: «засоби регулювання викидів», «розбавлення».

За сегментом **5**. Включити у ВКУ *поняття, які стосуються головної частини європейського під-*



ходу до РСЗР: «найкращі доступні викидів, пов’язані з найкращими методами контролю виділень» (більш доступними техніками) (більш точний переклад «найкращі доступні викидів, пов’язані з найкращими методами регулювання скидів»), «рівні викидів, пов’язані з найкращими доступними

Таблиця 1

Структурні елементи апарату понять українського еколого-правового під-інституту РСЗР (за джерелами загальних вимог)

ном. з/п	Закони України	Сегмент впливу	Стаття джерела
ЗУПОНПС			
1	спеціальне використання природних ресурсів	0	ст. 38
2	забруднюючі хімічні речовини	2	ст. 33
3	скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин	4	ст. 33
4	екологічні нормативи (гранично допустимі скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин)	4-6	ст. 33
5	ліміти скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище	4-6	ст. 44
6	нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі	6	ст. 33
7	екологічні вимоги у разі використання природних ресурсів	7	ст. 40
ВКУ			
1	Водокористування	0	ст. 1
2	спеціальне водокористування	0	ст. 48
3	вода зворотна	1	ст. 1
4	скид (випуск)	2	ст. 49
5	забруднююча речовина	2	ст. 1
6	масив поверхневих вод	3	ст. 1
7	галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об’єкти	4-а	ст. 39
8	ліміт скиду забруднюючих речовин	4-а	ст. 1
9	гранично допустимий скид (ГДС) речовини	4-6	ст. 1
10	гранично допустима концентрація (ГДК) речовини у воді	5	ст. 1
11	нормативи екологічної безпеки водокористування	5, 6	ст. 36
12	контрольні створи	6	ст. 16, 44
13	якість води	6, 7	ст. 1
14	екологічний норматив якості води масивів поверхневих та підземних вод	6	ст. 37
15	екологічний стан масиву поверхневих вод	7	ст. 1
16	хімічний стан масиву поверхневих вод	7	ст. 1

(виділено нами – В.У. і Л.В.), шляхом заміни виділеного слова, наприклад, на слово «вноситься».



Таблиця 2

Структурні елементи апарату понять європейського еколого-правового під-інституту РСЗР (за джерелами загальних вимог)

ном. з/п	Директиви ЄС	Сегмент впливу	Стаття джерела
VRD			
1	Водні служби	0	ст. 2(38)
2	Водокористування	0	ст. 2(39)
3	Забруднення	1	ст. 2(33)
4	Небезпечні речовини	2	ст. 2(29)
5	Речовини, боротьба із забрудненням якими потребує першочергових заходів (пріоритетні)	2	ст. 2(30)
6	Забруднювач	2	ст. 2(31)
7	Особливі забруднювачі (специфічні)	2	Дод. V
8	Масив поверхневої води	3	ст. 2(10)
9	Якісні цілі	3-б, 4	Дод. IX
10	Стандарт якості довкілля	4	ст. 2(35)
11	Комбінований підхід	4	ст. 2(36),10
12	Розрідження (розбавлення)	4-б	ст. 2(40)
13	Засоби контролю за викидами (регулювання)	4	ст. 2(41)
14	Граничні значення виділення (емісії)	5	ст. 2(40), 10(2)(3)
15	Найкращі доступні методи контролю виділень	5	ст. 10(2)(3)
16	Стан поверхневої води	7	ст. 2(17)
17	Добрий стан поверхневої води	7	ст. 2(18)
18	Екологічний стан	7	ст. 2(21)
19	Добрий екологічний стан	7	ст. 2(22)
20	Добрий хімічний стан поверхневої води	7	ст. 2(24)
21	Добрий екологічний потенціал	7	ст. 2(23)
ДПВ (поняття, які повністю чи частково не визначаються у VRD або не є досить близькими)			
1	Об'єкт	1	ст. 3(3)
2	Речовина	2	ст. 3(1)
3	Викид	2	ст. 3(4)
4	Стандарт якості довкілля	4	ст. 3(6)
5	Дозвіл	4	ст. 3(7)
6	Загальні зобов'язальні правила	5	ст. 3(8)
7	Найкращі доступні техніки (методи)	5	ст. 3(10)
8	Рівні викидів, пов'язані з найкращими доступними техніками	5	ст. 3(13)
ДСЯД (поняття, які повністю чи частково не визначаються у VRD)			
1	Зони змішування, прилеглі до точок скиду	4-б	ст. 4
ДНРВ (поняття, які повністю чи частково не визначаються у VRD)			
1	Скиди	2	ст. 2(d)



Продовження таблиці 2

2	Небезпечні речовини	2	ст. 3
3	Розрідження (розбавлення)	4-6	ст. 5
4	Норми вмісту забруднюючих речовин у скидах	5	ст. 4

методами»). Наявність таких понять відкриває можливість для імплементації в українське водне законодавство вимог загального екологічного джерела ЄС: ДПВ у частині води.

За сегментом 6. Привести у відповідність до вимог ВРД українське поняття «екологічний норматив якості води масивів поверхневих та підземних вод», яке за ст. 37 ВКУ має значення поняття «що містить науково обґрунтовані значення концентрацій забруднюючих речовин та показники якості води (загальнофізичні, біологічні, хімічні, радіаційні)». Цьому поняттю немає прямого аналога у європейському водному законодавстві. За визначенням ВРД «Екологічний стан» є виразом якості структури і функціонування водних екосистем, пов'язаних з поверхневими водами, класифікованими згідно з Додатком V». У табл. 1.2, п. 1.2, р. 1 Додатка V ВРД наведено загальне визначення екологічної якості для поверхневих вод. Для цілей класифікації використовуються три вербальні значення стану: «Відмінний стан», «Добрий стан», «Помірний стан». Також зазначено, що стан вод, гірший від помірного, класифікується як посередній чи поганий. Отже, **підхід ВКУ до виразу екологічного стану поверхневих вод слід істотно спростити і наблизити до європейського**, виходячи з того, що відповідне поняття, з одного боку, спрямоване на водокористування, а з іншого боку, віддзеркалює зовнішні впливи, включаючи скидання речовин. При цьому поняття «якість води», яке відсутнє у ВРД, доцільно залишити у ВКУ. Такі зміни потрібні для здійснення апроксимації усього ЕПІЯВР водного законодавства України.

За сегментом 7. У цьому сегменті слід виходити з головної вимоги **досягнення порівнянності та зіставності** українських і європейських оцінок та процедури оцінювання екологічного та хімічного стану поверхневих вод, а також із необхідності формулювання стратегічної мети охорони якості вод. З огляду на те, що апроксимація здійснюється у напрямі до законодавства ЄС, доцільно виконати рецепцію у ВКУ всіх відсутніх у ньому і релевантних цілям, визначених у ВРД, таких понять: «стан поверхневої води», «добрий стан поверхневої води», «екологічний стан», «добрий екологічний стан», «добрий хімічний стан поверхневої води», «добрий екологічний потенціал».

З вимог РСЗР впливає, що найбільш важливими поняттєвими відмінностями між ВКУ та ВРД (разом з ДСЯД) є: «пріоритетна речовина», «специфічна речовина», «комбінований підхід», «найкращий доступний метод», «зона змішування» та «стандарт якості довкілля».

У разі «комбінованого підходу» до лімітаційного регулювання його наслідком має бути відсутність перевищення СЯД для ПР на межі встановленої ЗЗ. Внаслідок імплементації європейських вимог денотат поняття ЗЗ, яке немає відповідника в українському водному законодавстві, стає важливим еколого-правовим засобом лімітаційного регулювання скидання речовин. Отже, можна стверджувати, що ЗЗ є об'єктом правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки водокористування.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Безпосередній правовий вплив на джерела надходження ЗР у воду здійснюється



на базі поняттєвого апарату під-інституту РСЗР. Найбільш дієвим способом реалізації такого впливу є лімітаційне регулювання скидання ЗР. **Для застосування в Україні лімітаційного регулювання за європейськими принципами першим кроком має бути рецепція поняттєвого апарату європейського еколого-правового під-інституту РСЗР.** Попри значний обсяг загальнотеоретичних досліджень щодо важливості і необхідності термінологічної уніфікації на сучасному етапі імплементації Україною вимог екологічного законодавства ЄС, рекомендації таких досліджень ігноруються. Поняттєвий апарат законодавчого РСЗР є складним і має багато зв'язків із суміжними галузями права, тому для його визначення та рецепції доцільно поділити джерела вимог (норм) за спеціалізацією. Спеціальні норми спрямовано на склад та властивості води (забраної, зворотної чи поверхневої) переважно одного конкретного виду її використання. В екологічному законодавстві ЄС загальними стосовно РСЗР слід вважати директиви ВРД, ДПВ, ДСЯД, ДНРВ. Українськими законодавчими (у вузькому сенсі) джерелами загальних вимог є ЗУПОНПС та ВКУ. Поняттєвий апарат РСЗР утворюється як нормами-дефініціями, так і поняттями, наведеними та застосованими у статтях (пунктах) актів законодавства. **Головні поняттєві проблеми виникають через відсутність сталих офіційних та юридично коректних перекладів джерел європейського права, через термінологічну неузгодженість європейських та українських наукових та інженерних понять.** Методика порівняльного дослідження ґрунтується на системному аналізі поширення забруднювального впливу за структурою ланцюга суб'єктної дії на склад та властивості поверхневої води у ЗЗ. У такому ланцюзі виділено 9 окремих ланок – ситуаційних структурних елементів (сегментів).

Для цілей РСЗР **найбільш важливими поняттєвими відмінностями між ВКУ та ВРД (разом з ДСЯД) є: «пріоритетна речовина», «специфічна речовина», «комбінований підхід», «найкраща доступна техніка», «зона змішування» та «стандарт якості доквілля».** Рецепція цих понять належить до першочергових заходів з наближення водного законодавства України до екологічного законодавства ЄС і виправлення термінологічно некоректних юридичних перекладів.

Внаслідок імплементації європейських вимог денотат поняття ЗЗ, яке нині немає відповідника в українському водному законодавстві, слід розглядати як важливий еколого-правовий інструмент лімітаційного регулювання скидання речовин. Отже, є підстави вважати, що **у разі включення поняття ЗЗ у водне законодавство відповідна частина масиву води стає об'єктом правовідносин** у галузі забезпечення екологічної безпеки водокористування. До важливих подальших досліджень належить порівняння наведених вище спеціальних європейських та українських джерел права.

У статті досліджено еколого-правовий під-інститут регулювання скидання забруднювальних речовин (РСЗР) у поверхневі води європейського екологічного законодавства і здійснено його порівняння з подібним під-інститутом у законодавстві України. Наголошено, що цей елемент інституційної структури водного законодавства є найбільш дієвим щодо впливу на якість вод. Визначено, що законодавче ядро РСЗР утворюється вимогами до обмеження скидання (емісії) у воду речовин, зокрема, із точкових джерел скиду, тобто до лімітаційного регулювання. Виявлено співвідношення поняттєво-категоріальних апаратів РСЗР у джерелах екологічного законодавства



ЄС та України. Запропоновано пріоритетні кроки наближення українських еколого-правових понять до європейських та надано зміни деяких термінологічно некоректних перекладів. Для цього в обох законодавствах визначено джерела загальних та спеціальних вимог (норм), релевантних РСЗР. Виявлено, що у законодавстві ЄС до загальних стосовно РСЗР належать чотири директиви та один регламент, а до спеціальних – чотири директиви. В українському законодавстві загальними стосовно РСЗР слід вважати два закони та шість підзаконних актів, а спеціальними – шість законів. Розглянуто поняттєвий апарат, який стосується лише загальних вимог директив ЄС та законів України, утворюється як нормами-дефініціями, так і поняттями з окремих статей. Використано методіку порівняльного дослідження, яка ґрунтується на системному аналізі поширення забруднювального впливу за структурою ланцюга дії емітованих речовин на склад та властивості поверхневої води. Ланцюг забруднювального впливу складається із 9 ситуаційних структурних елементів (ланок). Визначено, що найбільш важливими поняттями, які відсутні у Водному кодексі України і підлягають реценції задля наближення, є: «пріоритетна речовина», «специфічна речовина», «комбінований підхід», «найкраща доступна техніка», «зона змішування» та «стандарт якості докілья». Стверджується, що зона змішування у масиві води, безпосередньо прилегла до скиду забруднювальної речовини, де здійснюється найбільш значна зміна її концентрації, є об'єктом правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки водокористування.

Ключові слова: екологічне законодавство ЄС, водне законодавство України, імплементація водних дирек-

тив ЄС, охорона вод, базові поняття та категорії, комбінований підхід, регулювання емісії речовин, зони змішування.

Uberman V., Vaskovets L. Approximation the concepts of environmental and legal limitation of discharge of substances of EU and Ukraine legislation

The article examines the ecological and legal sub-institute of regulation of pollutant discharges (RPD) into surface waters of the European environmental legislation and compares it with a similar in the Ukrainian legislation. RPD as the element of the institutional structure of water legislation is the most effective in terms of impact on water quality. It is determined that the legislative core of the RPD is created by the requirements to limit discharging (emission) substances into water, in particular, from point sources of discharge, that is by the limiting regulation. The relation revealed between conceptual and categorical apparatuses of the RPD in the sources of environmental legislation of EU and Ukraine. Priority steps for approximation of Ukrainian RPD ecological and legal concept to European one are proposed, and the changes of some terminologically incorrect translations are given. To approximate both legislations it was identified the sources of general and special requirements (norms) which relevant to the RPD. The analysis found that in the EU legislation the set of directives relevant to the RPD includes four general and four specific ones. In Ukrainian legislation, two laws and six bylaws considered as general and six laws considered as special ones are relevant to the RPD. The part of conceptual apparatus is considered, which refers only to the general requirements as from EU, as from of Ukrainian legislation, and this part is formed by both norms-



definitions and concepts in different articles. The method of comparative research used, which based on a system analysis of the distribution of polluting influence in the structure of the chain of action caused by emitted substances on the composition and properties of surface waters. The chain of polluting influence includes nine situational structural elements (segments). It is determined that important concepts that are absent in the Water Code of Ukraine and are subjected to reception during the approximation to EU legislation are the following: “priority substance”, “specific substance”, “combined approach”, “best available technique”, “mixing zone” and “environmental quality standard”. It is claimed that the mixing zone in the water body, which directly adjacent to discharge of the pollutant and where is the most significant change in its concentration, is the object of legal relations in the field of environmental safety of water use.

Key words: EU environmental legislation, water legislation of Ukraine, implementation of EU water directives, water protection, basic concepts and categories, combined approach, substances emission control, mixing zones.

Література

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року : затв. Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення 28.02.2021).
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Документ від 30 листопада 2015 р. № 984-011. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення:28.02.2021) .
3. Додаток XXX до Глави 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Еко-

номічне і галузеве співробітництво». Урядовий портал : єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmi.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-sociaciyu/30_Annex.pdf (дата звернення: 28.02.2021).

4. Уберман В.І., Васьковець Л.А. Поеманне наближення українського еколого-правового інституту якості вод та її регулювання до законодавства Європейського Союзу. Chap. in book: Legislation of EU countries: history, shortcomings and prospects for the development : Collective monograph. Frankfurt (Oder) : Izdavnictva “Baltija Publishing”, 2019. P. 334–354. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/304678851.pdf> (дата звернення: 28.02.2021).

5. Гетьман А.П. Доктрина екологічного права та законодавства України : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.

6. Шемишченко Ю.С. Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / Под общ. ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. Киев : Юринком Интер, 2003. 528 с.

7. Черкашина М.К. Правова політика Європейського Союзу у сфері охорони та раціонального використання вод. Проблеми законності. 2017. Вип. 138. С. 109–117.

8. Черкашина М.К. Поняття та признаки водної екосистеми як об'єкта екологічних правоотношеній. Legea și Viața. 2020 (344). № 8–9. С. 95–101.

9. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text (дата звернення: 25.01.2021).

10. Суєтнов Є.П. «Екосистемізація» об'єктів екологічного права в контексті впровадження та реалізації екосистемного підходу. Проблеми законності. 2020. Вип. 148. С. 132–151.

11. Уберман В.І., Васьковець Л.А. Зміст та впровадження в Україні інтегрованого підходу до басейнового управління водними ресурсами. Сталій розвиток – стан та перспективи : матеріали II міжнар. наук. симпозіуму SDEV2020. 12–15 лютого 2020 р. Львів – Славське, 2020. С. 134–137.

12. Межі імплементатії *acquis communautaire* в Україні у сфері ох-



рони довкілля. Аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». 2016. 30 с. URL: <https://www.rac.org.ua/vydannya/analitichni-dokumenty/mezhi-implimentatsiyi-acquis-communautaire-v-ukrayini-u-sferi-okhorony-dovkillya-analitichnyu-dokument-2016> (дата звернення: 28.02.2021).

13. Подцерковний О.П. Загальні та спеціальні норми: проблеми виявлення та вирішення конкуренції. Вісник господар-

ського судочинства. 2009. № 6. С. 34–43. URL: <https://coordynata.com.ua/zagalni-ta-specialni-normi-problemi-viavlennja-ta-virisenna-konkurencii> (дата звернення: 25.01.2021).

14. Водна рамкова директива ЄС 2000/60/ЕС. Основні терміни та їх визначення. EU Water Framework Directive 2000/60/EC. Definitions of Main Terms. Київ. 2006. 240 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1527562/> (дата звернення: 28.02.2021).